

John F. Kennedy - političar i/ili borac za građanska prava

Popek, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:373550>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**



Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij: Povijest i Mađarski jezik i književnost

Josip Popek

John F. Kennedy – političar i/ili borac za građanska prava

Završni rad

Mentor:

doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2017.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Preddiplomski studij: Povijest i Mađarski jezik i književnost

Josip Popek

John F. Kennedy – političar i/ili borac za građanska prava

Završni rad

Područje humanističkih znanosti, polje povijest, grana hrvatska i svjetska
moderna i suvremena povijest

Mentor:

doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	4
2. „Naše probleme je stvorio čovjek, stoga ih on može i riješiti“.....	5
2.1 Imidž i govor koji su uzбудili naciju.....	5
2.2 Ambicije jednoga čovjeka protiv stvarnosti većine.....	6
3. Sloboda koja ne oslobađa crnog čovjeka.....	7
3.1 10% najbogatije nacije svijeta na marginama društva i moći.....	7
3.2 Umorne noge „podizū“ Afroamerikance.....	9
3.3 Pokret u pokretu.....	10
3.4 Kap koja je prelila čašu u Ovalnom uredu.....	12
4. Segracija danas, sutra i zauvijek.....	14
4.1 Istup pred desegregacijom.....	14
4.2 Obraćanje naciji na temelju nepročitanoga govora.....	15
5. Marš kojeg je zapamtila Amerika.....	16
5.1 Dvojica vođe koji si međusobno ne vjeruju.....	16
5.2 San koji je potreban Americi.....	17
6. San je mrtav.....	18
6.1 Pucanj kojeg je čula cijela Amerika.....	18
6.2 Pobjunjena nacija.....	19
7. Zaključak.....	21

JOHN F. KENNEDY: POLITIČAR I/ILI BORAC ZA GRAĐANSKA PRAVA

Godine 1961. mladi senator iz Massachusettsa postaje 35. predsjednik Sjedinjenih Američkih Država. Već u svojem inauguracijskom govoru najavio je velike promjene u unutrašnjoj i vanjskoj politici i odlučnost da se one ostvare čime je naelektrizirao američku naciju koja je odmah prepoznala zanosan duh novoga predsjednika. Stvoreno je ozračje ambicioznosti i nade u američkoj naciji, a jedan dio te nacije, onaj afroamerički na poseban je način doživio to ozračje. Pitanje građanskih prava Afroamerikanaca nije riješeno od davne 1863. godine i Lincolnovog Proglasa o emancipaciji robova, no činilo se je da je napokon došao predsjednik koji bi mogao promijeniti sudbine milijuna Afroamerikanaca. Nekoliko godina prije dolaska Kennedyja u Bijelu kuću u Montgomeryju je stasao mladi pokret Afroamerikanaca koji su se ujedinili u traženju pravednijih i većih građanskih prava za svoju zajednicu. Na čelu toga pokreta bio je mladi karizmatični pastor Martin Luther King koji je filozofijom nenasilja htio ukazati na neodgodivu nužnost promjene statusa quo u afroameričkoj zajednici. Pokret za građanska prava proširio se je cijelim američkim Jugom kojem je u to vrijeme vladala snažna rasna segregacija u javnome životu, ali i na američki Sjever. Tijekom prve polovice šezdesetih godina Pokret za građanska prava susret će se s nasilnim otporom bijelih segregacionista i federalne vlade koja ih u takvim situacijama nedovoljno štiti. U trenutku kada je Kennedy odlučio velikim zakonskim promjenama riješiti pitanje građanskih prava Afroamerikanaca ubijen je u atentatu 1963. godine u Dallasu. Ni sljedećih godina afroameričko pitanje nije do kraja riješeno, a Kennedyjeva odlučujuća uloga u tome procesu ostaje raspravom do današnjih dana.

Ključne riječi: John F. Kennedy, Pokret za građanska prava, Martin Luther King, segregacija, građanska prava Afroamerikanaca

1.UVOD

Kao predsjednik, John F. Kennedy susreo se s nizom zahtjevnih i opasnih problema u i izvan granica Sjedinjenih Američkih Država. U hladnoratovskom svijetu mjesta za pogrešku nije smjelo biti, a ipak u samim Sjedinjenim Državama društveni problemi su se samo nagomilavali. Jedan takav društveni problem za Kennedyjeve ere stupio je velikom brzinom na nacionalnu, političku, ali i svjetsku scenu. Bio je to stoljetni problem građanskih prava bivših robova, odnosno zajednice Afroamerikanaca nezadovoljnih svojim položajem unutar američkoga društva. Kennedy je bio mladi, ambiciozni i energični predsjednik koji je želio promjene u svojoj zemlji, a to su prepoznali Afroamerikanci koji su od njega to i očekivali. No koliko god Kennedy želio poboljšati položaj Afroamerikanaca, utoliko su južni Demokrati i umjereni Republikanci s većinom u Kongresu opstruirali svaki takav pokušaj. I da je bilo kakav zakon o građanskim pravima prošao u Kongresu, kako bi se on provodio na Jugu gdje je rasna segregacija toliko prodrla u svakodnevni život da čak ni nacionalna garda nije mogla natjerati Južnjake na provedbu zakona. Pored Kennedyjevih ambicija o poboljšanju građanskih prava, postojao je i niz drugih ambicioznih planova koje je predsjednik namjeravao provesti. U poglavlju „Ambicije jednog čovjeka protiv stvarnosti većine“ prikazat će se nepovoljan položaj Kennedyja u Kongresu koji je jednostavno morao birati između toga da bude političar i „progura“ neke svoje zakone, ili da bude borac za građanska prava i izgubi potporu Južnjaka koja bi dokrajčila sve njegove ambiciozne planove. Paralelno s Kennedyjevim dvojbama u Sjedinjenim Državama zaživio je masivni Pokret za građanska prava koji je obrađen u poglavlju „Sloboda koja ne oslobađa crnog čovjeka“. Iako je u ljeto 1963. Kennedy odlučnije nego ikada tražio kongresnu potporu za izglasavanje novih zakona o građanskim pravima riskirajući čak i predsjedničke izbore 1964. godine, njegova smrt u studenom 1963. označila je prekretnicu u modernoj američkoj povijesti. Stoga u poglavlju „San je mrtav“ obrađuje se atentat na Kennedyja, njegov značaj za nastavak borbe za građanska prava, rasni nemiri te antiratni prosvjedi koji su uslijedili. Na samome kraju rada pokušat će se utvrditi uloga Kennedyja u povijesti Sjedinjenih Američkih Država, odnosno je li danas Kennedy za američku naciju samo političar i/ili borac za građanska prava.

2. „NAŠE PROBLEME JE STVORIO ČOVJEK, STOGA IH ON MOŽE I RIJEŠITI.“

2.1 Imidž i govor koji su uzbudili naciju

„Danas ne svjedočimo pobjedi stranke, nego proslavi slobode – koja simbolizira jedan kraj, ali i početak – naznačujući obnovu, ali i promjenu. Jer, pred vama sam i pred svemogućim Bogom položio svečanu prisegu što su je naši preci propisali prije gotovo 175 godina.“¹ Ovo je mali dio inauguracijskog govora 35. predsjednika SAD-a John F. Kennedyja koji je ostavio neizbrisivi trag u povijesti američke nacije. A i sam predsjednik je također ostavljao priličan dojam na američku javnost. Novi američki predsjednik bio je nesvakidašnja pojava u američkoj politici. Mlad, ambiciozan, profinjen, koristeći se oštrom inteligencijom te smislom za humor postao je u očima mnogih Amerikanaca upravo ono što je i zagovarao tijekom svoje predsjedničke predizborne kampanje, a to je promjena koju želi vidjeti Amerika.² Iako samo vizualna, jedna promjena već je učinjena. Toga 20. siječnja 1961. godine u Washingtonu predsjedničku dužnost je preuzeo tada četrdesetčetverogodišnji Kennedy, ujedno najmlađi predsjednik u povijesti SAD-a, od sada već bivšeg predsjednika Dwighta Eisenhowera, ujedno najstarijeg predsjednika u povijesti SAD-a. Mnogi su u tome vidjeli ne samo smjenu u Ovalnom uredu, već smjenu dviju Amerika, dviju generacija koje drugačije percipiraju svijet.³

Kennedy u svome govoru nastavlja: „Neka svaki narod zna, bez obzira na to želio nam dobro ili zlo, da ćemo platiti svaku cijenu, podnijeti svaki teret, suočiti se sa svakom teškoćom, podržati svakog prijatelja, suprotstaviti se svakom neprijatelju kako bismo osigurali očuvanje i uspjeh slobode ... I zato Amerikanci, ne pitajte što vaša zemlja može učiniti za vas – upitajte se što vi možete učiniti za nju. Građani svijeta, ne pitajte Ameriku što će ona učiniti za vas, nego što svi zajedno možemo učiniti za slobodu čovjeka.“⁴ Inauguraciju je preko TV ekrana pratilo 80 milijuna Amerikanaca i mnogi su se nakon ovoga govora osjećali pozvanim da budu promjena koju žele vidjeti oko sebe. A jedan dio nacije to je već pokušavao učiniti. Afroamerikanci.⁵

¹ Ivan Zadro (odabrao), *Glasoviti govori*, Naklada Zadro, Zagreb, 1999., str. 297.

² Charles Sellers, Henry May, Neil R. McMillen, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Barbat, Zagreb, 1996., str. 388.

³ Bill O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, Profil, Zagreb, 2013., str. 15.

⁴ I. Zadro (odabrao), *Glasoviti govori*, str. 298.-300.

⁵ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str. 12.-16.

2.2 Ambicije jednog čovjeka protiv stvarnosti većine

Na predsjedničkim izborima 1960. godine Kennedy je s najmanjom razlikom u glasovima američkih birača u povijesti, sa svega 0.2 posto pobijedio republikanskog predsjedničkog kandidata Richarda Nixona.⁶ Ni u Kongresu demokrati nisu bolje prošli gdje nisu imali većinu, a iako je Kennedy ostavljao dojam snažnoga predsjednika i stvorio atmosferu velikih očekivanja, stvarnost je bila hladan tuš za Kennedyjevu administraciju. Kennedyja su kao nijednog predsjednika do tada i kongresnici i obje stranke konstantno odbijale u bilo kakvim pokušajima za promjenom.⁷ Stoga je razumljivo da je Kennedy za svojega života koji je nasilno prekinut u studenome 1963. godine uspio provesti manje od trećine zakonskih odredbi koje je zamislio. Koalicija konzervativnih republikanaca i južnjačkih demokrata u Kongresu kočila je većinu Kennedyjevih zahtjeva za promjenama, a Amerikanci su od Kennedyja očekivali upravo promjene.⁸ Program *Nove granice* koji je Kennedy osmislio, trebao je na krilima entuzijastičnih intelektualaca i stručnjaka omogućiti porezne reforme, poboljšanje zdravstvene skrbi starijih građana, poboljšanje obrazovnog sustava te poboljšanje građanskih prava Afroamerikanaca.⁹ Međutim većina reformi *Nove granice* je odbijena u Kongresu, a ono malo što je prihvaćeno zahtijevalo je izuzetne napore Kennedyjeve administracije. Zakon o minimalnoj plaći samo je dio te priče. Taj je zakon, koji je trebao osigurati socijalni mir građana SAD-a povećanjem minimalne plaće, u Kongresu stalno odgađala koalicija demokrata i republikanaca. Zakon je jedva prošao glasovanje, a već je uslijedila nova nemoguća misija za Kennedyja.

Zakon o obrazovanju koji bi financijski potpomagala federalna vlada naišao je na odlučan otpor već spomenute koalicije. Zakon je zapravo bio veliki iskorak naprijed u pitanju američkog obrazovnog sustava, no južni Demokrati i radikalni Republikanci svejedno su spriječili donošenje zakona. Zašto? Sporno je bilo pitanje uključuje li taj zakon i financijsku potporu segregacijskim školama u SAD-u, odnosno pogoduje li on Afroamerikancima u stjecanju boljeg obrazovanja. Kao ulje na vatru još se postavljalo pitanje odnosi li se zakon na vjerske škole, preciznije katoličke škole. Predsjednik je ipak bio prvi rimokatolik u Ovalnom

⁶ Isto, str. 11

⁷ Robert J. Williams, David A. Kershaw, *Kennedy and Congress, The struggle for the new frontier*, Political Studies, Vol. 27., Issue 3., 1979., str. 390.-391.

⁸ C. Sellers, H. May, N. R. McMillen, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, str. 388.-390.

⁹ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, Europapress holding, Zagreb, 2007., str. 226.-229.

uredu, a u većinskoj protestantskoj Americi postojala je bojazan od utjecaja pape na Bijelu kuću. Ovakvu bitku Kennedy nije mogao dobiti. Najviše od svega Kennedyju je bilo u interesu da zadrži kakav takav utjecaj u Kongresu i donese *Zakon o porezu* kojem je najviše stremio. Stoga se u početku svojega mandata nije pretjerano zamario građanskim pravima Afroamerikanaca, a svu brigu oko toga prepustio je svom mlađem bratu Robertu, ministru pravosuđa.¹⁰ Ovakvom je politikom htio zadržati političku potporu južnih birača na predstojećim predsjedničkim izborima. Takav je potez potpuno razumljiv ako pogledamo sve predsjedničke izbore poslije Kennedyja gdje demokrati na Jugu više nikad nisu osvajali većinu glasova bijelih birača.¹¹ Osim složenih problema na unutarnjoj političkoj sceni, Kennedy se je susreo sa rastućim problemima tadašnjega hladnoratovskog svijeta.

Od Eisenhowerove administracije Kennedy je naslijedio izazovne vanjsko političke probleme. U svemirskoj utrci SAD je zaostajao za SSSR-om koji je 1957. godine, na nacionalnu sramotu Amerikanaca, uspješno u orbitu lansirao prvi satelit. Također se pojavio strah da Sovjeti raspolažu većim arsenalom nuklearnog oružja od Amerikanaca, a uspostava komunističke Kube u neposrednoj blizini obale SAD-a samo je povećala opću nemir u američkom društvu.¹² Takve nepovoljne vanjskopolitičke prilike zaokupljale su Kennedyja i oduzimale mu mnogo vremena te je stoga njegov angažman na unutarnjoj političkoj sceni bio ograničen. I to je jedan od razloga zašto je program *Nove granice* sporo napredovao, zašto nije osigurana većina u Kongresu i zašto je Kennedy kasno aktivno stupio u borbu za građanska prava. No s Kennedyjem ili bez njega, taj je pokret već naveliko uzdrmao američko društvo.¹³

3. SLOBODA KOJA NE OSLOBAĐA CRNOG ČOVJEKA

3.1 10% najbogatije nacije svijeta na marginama društva i moći

Nakon Drugoga svjetskoga rata Sjedinjene Države postale su supersila na svjetskoj pozornici. Razdoblje 50-tih godina 20. stoljeća u SAD-u obilježio je visok gospodarski, ekonomski, demografski i industrijski rast. Odmah po završetku Drugoga svjetskog rata SAD je zahvatio

¹⁰ R. J. Williams, D. A. Kershaw, *Kennedy and Congress, The struggle for the new frontier*, str. 393.-398.

¹¹ Mark Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrkala svijet*, Naklada Ljevak, Zagreb 2007., str. 444.

¹² Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 226.

¹³ R. J. Williams, D. A. Kershaw, *Kennedy and Congress, The struggle for the new frontier*, str. 401.-403.

baby boom koji je povećao stopu nataliteta koja je sada iznosila visokih 25,8 na tisuću. Ujedno je boljom zdravstvenoj skrbi smanjena stopa mortaliteta i produžen životni vijek američkih građana. Izgrađena su mnoga prigradska naselja s karakterističnim načinom gradnje i stilom života pripadnika srednje klase. U njima se je osjetio pravi „duh kapitalističkog društva“. Većina američkih domova imala je televizor, hladnjak, gomilu kućanskih aparata, garažu i ono najbitnije automobil. Automobil je u američkom društvu 50-ih godina postao svojevrsan statusni simbol udobnosti i načina života. Potrošnja i uzimanje kredita porasli su do visoke stope, a ovakav trend nastavio se je i u šezdesetim godinama.¹⁴ Međutim, 10% američke nacije nije uživalo u blagodatima konzumerističkoga društva. Godine 1959. čak 55% Afroamerikanaca živjelo je u siromaštvu, samo 5 % je registrirano u popis birača, plaće su im bile u odnosu na bijelce niske, a pronalaženje posla vrlo otežano.¹⁵

Ipak, Afroamerikancima je najviše smetala segregacija u društvu koja je posebno na Jugu bila vrlo izražena. Ona ih je svakodnevno podsjećala na razdoblje nemilosrdnog ropstva, na poniženje, nepravdu i izazivala je u njima tugu ali i gnjev. Preko blues i jazz glazbe Afroamerikanci su izražavali upravo te osjećaje.¹⁶ Takozvani „Jim Crow“ zakoni provodili su rasnu segregaciju u južnim državama SAD-a. Afroamerikancu nije dopušteno da objeduje u restoranu zajedno s bijelcem, da s njime sjedi u javnome prijevozu ili da općenito u većini javnih prostora i mjesta boravi s njim. U takvome okruženju osnovan je Ku Klux Klan, organizacija izrazito radikalnih bijelih segragacionista, koja je nad Afroameričkim stanovništvom provodila teror, a često i nasilje koje je završavalo smrću.¹⁷ Afroamerikanac Angelo Herndon opisuje svakodnevnicu u segregacijskom društvu: „Cijelog su me života iskorištavali, gazili i diskriminirali kao crnca... Živim u najgorem dijelu grada, a u tramvajima se vozim iza znakova „obojeni“, kao da postoji nešto gadljivo u vezi sa mnom. Čujem kako me se naziva „crnčugom“ i „tamnim“ i moram reći „da, gospodine“ svakom bijelom čovjeku

¹⁴ C. Sellers, H. May, N. R. McMillen, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, str. 378.-381.

¹⁵ Valerie Schloredt, Pam Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, Illyricum, Zagreb, 1993., str. 63.

¹⁶ Howard Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, V.B.Z., Zagreb, 2012, str. 484.

¹⁷ V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 6.-8.

bez obzira na to poštujem li ga ili ne.“ No vrlo brzo Afroamerikanci će odlučno zahtijevati prava koja im pripadaju.¹⁸

3.2 Umorne noge „podižu“ Afroamerikance

Trebao je samo nekakav povod koji bi pokrenuo Afroamerikance da ustraju na svojim građanskim pravima. On se je dogodio sasvim slučajno 1. prosinca 1955. godine u gradu Montgomeryju. Uvečer toga dana jedna umorna švelja imenom Rosa Parks sjela je u sredinu autobusa koji ju je nakon napornog dana trebao odvesti kući. U Montgomeryju segregacija u autobusima bila je svakodnevica. Autobus nije smio voziti Afroamerikanac, kao što nije smio sjesti na prednjim sjedalima. Stoga su zadnja sjedala i sjedala u sredini bila namijenjena njima. No, ukoliko samo jedan bijelac želi sjesti u srednja sjedala, Afroamerikanci koji se nalaze tamo u tome trenutku moraju bez obzira na bilo što ustupiti srednja sjedala bijelcima. Rosa Parks mirno je sjedila do treće stranice na kojoj je u autobus ušlo nekoliko bijelih putnika. Jedan od tih putnika htio je sjesti u srednja sjedala što je značilo da se Rosa Parks mora ustati i otići u zadnji dio autobusa. No ona to nije učinila i nakon što joj je vozač zaprijetio da će dovesti policiju ukoliko se ne ustane. Već na sljedećoj stanici vozač je sa sobom doveo policajca koji je uhitio Rosu Parks zbog kršenja segregacijskih zakona. Nekoliko dana nakon toga pokrenut je bojkot autobusa u Montgomeryju pod vodstvom ondašnjeg pastora Martina Luthera Kinga, a iz toga će bojkota ubrzo nastati Pokret za građanska prava koji je promijenio povijest modernih Sjedinjenih Država.¹⁹

Upitana nekoliko mjeseci kasnije je li svjesno prekršila segregacijski zakon i tako pokrenula bojkot autobusa u Montgomeryju, Rosa Parks je odgovorila: „Dakle, prije svega, cijeli sam dan radila na poslu. Bila sam prilično umorna nakon što sam cijeli dan provela radeći. ... Jednostavno se dogodilo da mi je vozač uputio zahtjev, a ja jednostavno nisam bila voljna udovoljiti njegovu zahtjevu.“²⁰ Vođa bojkota Martin Luther King bio je pastor u Baptističkoj crkvi u Montgomeryju gdje se je zajedno sa ženom doselio 1954. godine. Inspiriran ocem koji je također bio pastor i koji je strastveno govorio na propovijedima odlučio se je na vjerski poziv. Diveći se Gandhiju i njegovoj filozofiji nenasilja i građanske neposlušnosti, zagovarao

¹⁸ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 488.

¹⁹ V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 19.-22.

²⁰ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 492.

je otpor nenasiljem, neposluhom i opraštanjem. Takvim pristupom King je oblikovao politiku i oblik Pokreta za građanska prava u sljedećih desetak godina koji je bojkotom i nenasiljem prosvjedovao protiv vlasti.²¹ U zoru 5. prosinca 1955. godine u Montgomeryju je započeo bojkot autobusa kojeg je organizirala afroamerička zajednica ponukana ponižavajućim incidentom s Rosom Parks. Plan dogovoren nekoliko dana ranije među uglednicima i afroameričkim svećenicima uključivao je bojkot autobusa pješaćenjem, odnosno svi Afroamerikanci su trebali pješaćiti do svojega radnoga mjesta. U suradnji s taksistima u gradu dogovorena je cijena vožnje istovrijedna onoj autobusnoj kako bi Afroamerikanci autom išli na posao te su mnogi dragovoljno u svojim automobilima prevozili ljude koji su putem stopirali. Plana su se od početka do kraja bojkota pridržavali svi Afroamerikanci unatoč pritiscima gradske vlasti koja je bojkot željela zaustaviti i radikalnih segragacionista koji su ponekad i nasiljem pokušali zaustaviti bojkot. Obzirom da je 17 500 Afroamerikanaca prestalo putovati autobusom, što je visokih 75% putnika montgomeryskih autobusa, autobusna poduzeća u gradu trpjela su velike financijske gubitke. Čak ni bomba u vlastitome domu nije pokolebala Kinga koji je strastvenim propovijedima ohrabrivao svoje sugrađane da nastave s borbom za prava do konačnoga cilja, a to je istinska sloboda crnog čovjeka.²² Jedan korak k tomu cilju ostvaren je 13. studenog 1956. kada je Vrhovni sud SAD-a segregaciju u autobusima proglasio neustavnom i označio bojkot uspješnim. Na krilima te pobjede 1957. godine King je utemeljio Konferenciju vodstva južnih kršćana, organizacije koja će u sljedećim godinama sustavno i po cijelome Jugu zahtijevati prava Afroamerikanaca.²³

3.3 Pokret u pokretu

Kako je vrijeme odmicalo, sve je više Afroamerikanaca ali i bijelaca svjesnih nepravde prema svojim afroameričkim sugrađanima podržavalo pokret koji je predvodio King. U prve dvije godine djelovanja Konferencije vodstva južnih kršćana King je održao 208 govora diljem čitavog Juga ohrabrujući pristaše i regrutirajući pritom nove.²⁴ Prvoga dana veljače 1960.

²¹ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 230.

²² V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 22.-34.

²³ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 230.

²⁴ V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 37.

godine Pokret za građanska prava privukao je pozornost Amerikanaca, no i svjetske javnosti kada su četvorica afroamerička studenta prve godine fakulteta u robnoj kući Woolworths sjeli za šank jednoga restorana i naručili kavu. Kava im nije poslužena jer su je naručili u restoranu u kojemu samo bijelci smiju konzumirati pića. Ponešto iz bunta i protesta ta četvorica studenta nastavili su sjediti za šankom do kraja smjene bez da su posluženi. Već sutrašnjega dana dvadesetak je afroameričkih studenata nahrupilo u isti restoran i cijeli su dan samo sjedili za šankom, a već za dva tjedna ovakav način protesta munjevito se proširio na Jugu Sjedinjenih Država u svim restoranima, barovima i uslužnim objektima.²⁵ Tijekom sljedećih 12 mjeseci oko 50 tisuća ljudi sudjelovalo je u „sit-in“ prosvjedima u više od stotinu američkih gradova, dok ih je oko 3600 zbog toga uhićeno.²⁶ U jednome „sit-inu“ sudjelovao je i King koji je potom uhićen i osuđen na 4 mjeseca zatvora. No već idućega jutra Kingovu ženu nazvao je Kennedy koji je tada kao demokratski predsjednički kandidat sudjelovao u utrci za Bijelu kuću. Potresen visokom kaznom koju je dobio njezin muž ponudio joj je priliku da se ta kazna poništi, što je Kingova žena prihvatila. Koristeći se svojim utjecajem, za samo nekoliko dana Kennedy je uspio poništiti Kingovu kaznu te je King izašao iz zatvora. Za to vrijeme republikanski predsjednički kandidat Richard Nixon nije uopće pokazivao zanimanje za Pokret za građanska prava. Tako je jednim telefonskim pozivom Kennedy priskrbio većinu afroameričkih glasova, a obzirom na tijesne izborne rezultate možda i pobjedu.²⁷

Iduće 1961. godine Pokret za građanska prava opet je privukao pozornost Amerikanaca i svijeta. Skupina entuzijastičnih boraca za građanska prava okupljenih oko Jamesa Farmera osmislila je provokativni plan koji je trebao isprovocirati južnjačke segragacioniste. U tzv. „Vožnji slobode“ Afroamerikanci i bijelci iz sjevernih država putovat će zajedno autobusom do južnih država Sjedinjenih Država. Možda i ovakav potez ne bi privukao nimalo pozornosti da njezini sudionici nisu namjerno kršili tadašnji segregacijski sustav vrijednosti. U bjelačkome dijelu autobusa sjedili su Afroamerikanci, a u afroameričkom dijelu autobusa bijelci. Također prilikom stajanja na odmorištima ili benzinskim crpkama na Jugu namjerno su ulazili u prostore namijenjene drugoj rasi. Više nego očita provokacija južnjačkim segrega-

²⁵ M. Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrmala svijet*, str. 99.

²⁶ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 495.

²⁷ V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 39.-40.

cionistima od njima mrskih liberalnih sjevernjaka rezultirala je nasiljem u kojemu su napadnuti i zapaljeni autobusi „vožnje slobode“, a njezini putnici pretučeni.²⁸ Kennedy je upravo započeo mandat kada su se dogodili incidenti s „vožnjama slobode“. Upoznat s nepovoljnim odnosom snaga u Kongresu za svoje reforme te lošim imidžom Sjedinjenih Država u svijetu zbog nasilja prema sudionicima „vožnja slobode“, angažirao je brata Roberta da nadzire „vožnje slobode“ i spriječi izbijanje većega nasilja. Kako bi to spriječio Robert Kennedy često je u suradnji s ondašnjom policijom dogovarao uhićenja sudionika „vožnje slobode“ te time sprječavao nekontrolirano nasilje bijesne rulje nad njima. Tijekom premlaćivanja sudionika „vožnje slobode“ agenti FBI-a nisu ništa poduzeli. Najveći im je doseg u sprečavanju nasilja bilo uzimanje bilježaka.²⁹ Sam direktor FBI-a J. Edgar Hoover gledao je na Pokret za građanska prava kao na prolazni trend kojemu ne vrijedi pridavati previše pozornosti. U isto vrijeme Kennedy koji je poslije izvlačenja Kinga iz zatvora pokazivao neizinteresiranost prema Pokretu za građanska prava smatrajući da je previše riskantno upuštati se u taj nastali politički kaos, vrlo brzo odlučuje poduzeti nešto konkretno i odvažno. Na taj ga je čin prisilila samo jedna fotografija iz Birminghama.³⁰

3.4 Kap koja je prelila čašu u Ovalnom uredu

Godina 1963. počela je vrlo burno na američkome Jugu. Pokret za građanska prava bio je u punome jeku te je u prva tri mjeseca 1963. godine zabilježeno 1412 demonstracija. Stanje je postalo kaotično, ispunjeno strahom i nasiljem radikalnih segregacionista.³¹ U travnju iste godine Pokret za građanska prava odlučio je svoja djelovanja usmjeriti na grad Birmingham u saveznoj državi Alabami. U toj je državi onedavno na vlasti bio guverner George Wallace, radikalni segregacionist, a gradom Birminghamom vladao je također radikalni segregacionist Theophilus Connor. No, Connor koji je obnašao funkciju povjerenika za javnu sigurnost i koji je bio poznat po izrazitoj grubosti i surovosti jasno je dao do znanja da neće tolerirati akcije Pokreta za građanska prava u Birminghamu. Svoju odlučnost u ostvarenju toga potvrdio je riječima da „će krv teći ulicama“ i da nikada neće prihvatiti desegregaciju. Prkoseći tim izazovima Pokret za građanska prava upravo je u Birminghamu želio postići desegregaciju, neupitno dirajući u samo žarište rasizma.³²

²⁸ M. Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrmala svijet*, str. 104.

²⁹ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 495.-496.

³⁰ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str. 90.-92.

³¹ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 497.

³² V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 42.

Iako su cijeli travanj prosvjednici pokušavali postići poboljšanje građanskih prava, njihov trud nije se zamijetio, a nisu ni postigli veliki uspjeh. Sve do 3. svibnja kada je tzv. Dječji križarski pohod izašao na ulice grada. Ovaj je pohod bio sastavljen od afroameričkih tinejdžera pa čak i djece, a dan ranije njih više od tisuću pokušalo je ući u jednu bjelačku poslovnu četvrt gdje ih je zaustavila policija. Unatoč molbi vođa Pokreta za građanska prava, pa i samoga Kinga te ministra pravosuđa Roberta Kennedyja upućenoj tinejdžerima da opet ne izađu na ulice oni su to svejedno učinili. U parku Kelly Ingram Dječji križarski pohod dočekali su vatrogasni kamioni, barikade, policajci i oštri njemački ovčari. Nakon upozorenja Connora koji je upravljao sigurnosnim snagama prosvjednicima da odstupe, oni to nisu učinili. Naprotiv krenuli su izravno prema barikadama.³³

Vođe Pokreta za građanska prava shvatili su moć koju televizija posjeduje na javno mnijenje. Tijekom svojih prosvjeda nastojali su omogućiti novinarima i snimateljima da „s prve linije“ izvještavaju o tim događajima. Jednom je prilikom King rekao novinaru koji je pomagao ozlijeđenom prosvjedniku tijekom demonstracija: „Vaša je zadaća snimati što nam se događa.“³⁴ Upravo je to radio i novinar *Associated Pressa*, Bill Hudson u Birminghamu toga dana. A ono što je snimio tamo zgrozilo je Sjedinjene Države i Kennedyja. Nakon što su prosvjednici krenuli prema barikadama, Connor je zapovjedio vatrogascima da vatrogasne šmrkove upere u tinejdžere i djecu i puste vodu. Uskoro je većina prosvjednika od siline udarca vode pokleknula, srušila se ili se držala za obližnje zidove. Tada je Connor zapovjedio da se punom jačinom pusti na njih voda što je prosvjednike bacilo na zemlju kidajući im odjeću i stvarajući modrice. Kada su se prosvjednici našli mokri i ozlijeđeni na zemlji, Connor je zapovjedio policajcima da puste pse na njih. Nahuškani psi grizli su tinejdžere i djecu za udove i trbuh. Ubrzo su slijedila njihova uhićenja. Jutro nakon na naslovnici *New York Timesa* osvanula je fotografija Billa Hudsona na kojoj njemački ovčar za trbuh grize jednog srednjoškolca kojega bodri policajac. To je jutro Kennedy vidio tu naslovnicu i zgrozio se nad njom te je čvrsto odlučio da se od sada aktivno uključi u borbu za građanska prava koja sve više postaje problem za ugled Sjedinjenih Država u svijetu i nacionalne sigurnosti. Od tada je više pažnje i energije posvećivao toj borbi dovodeći u pitanje i svoj drugi predsjednički mandat.³⁵

³³ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str.152.-154.

³⁴ M. Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrmala svijet*, str. 45.-46.

³⁵ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str.154.-156.

4. SEGREGACIJA DANAS, SUTRA I ZAUVIJEK

4.1 Istup pred desegregacijom

Tijekom prve polovice šezdesetih godina 20. stoljeća na sveučilištima američkoga Juga dolazi do povećanoga nasilja kojega je prouzrokovao pokušaj desegregacije samih sveučilišta, fakulteta i studenskih domova. Jedan od pokušaja desegregacije zbio se je na Sveučilištu Mississippi gdje je segregacionist John Connally – Walker predvodio nemire i tako pokušao spriječiti njegovu desegregaciju. U tim nemirima ranjeno je nekoliko federalnih policajaca, a dvije su osobe poginule. Robert Kennedy osobno je intervenirao u cijeli slučaj i zahtijevao da se Connally –Walker pritvori zbog remećenja građanskih prava Afroamerikanaca. Iako je Robert Kennedy uložio mnoga sredstva da se nemiri na sveučilištima smire, izborom Georgea Wallacea za guvernera savezne države Alabame stanje se je samo još više intenziviralo. Sam je Wallace dao obećanje da će se segregacija dok je on guverner provoditi danas, sutra i zauvijek.³⁶ Godine 1962. Afroamerikanac James Meredith nastoji se upisati na Sveučilište Ole miss u Alabami, no stanje u i oko Sveučilišta bilo je napeto zbog toga poteza koji je ujedno predstavljao i pokušaj desegregacije. Tada je Wallace srdito izjavio da će spriječiti bilo kakvu desegregaciju sveučilišta u Alabami makar on sam morao stajati na vratima sveučilišta i svojim tijelom spriječiti ulazak Afroamerikanaca na samo sveučilište. Već iduće godine u lipnju Wallace je s riječi prešao na djela i doista stao pred vrata Sveučilišta u Alabami kako bi spriječio njegovu desegregaciju.

Taj potez guvernera Alabame privukao je znatnu medijsku pozornost, a gomila ljudi koja ga je podržavala u tome činu okupila se je pred sveučilištem i očekivala dvoje afroameričkih studenata koji su se namjeravali upisati na to sveučilište. Još nekoliko dana ranije nacionalna garda Alabame došla je na sveučilište kako bi spriječila nemire koji su mogli nastati tijekom upisa Afroamerikanaca. Afroamerički studenti Vivian Malone i James Hood, 11. lipnja 1963. godine došli su se upisati na Sveučilište u Alabami. Sedam godina ranije na istom sveučilištu to je pokušala i Autherine Lucy, no zbog sigurnosnih razloga to joj nisu dopustili. Kao i s Lucy, postojala je opravdana sumnja da će se i Hood i Malone naći u opasnosti, ako pokušaju s upisom na sveučilište. Upis im je već sprječavao Wallace koji je odlučno stao na vrata sveučilišta, a bijesna rulja samo je čekala povod za nasilje. Kako je ovaj događaj bio iznimno

³⁶ Isto, str. 147.-153.

medijski popraćen i predsjednik Kennedy promatrao je iz Ovalnog ureda razvoj situacije na sveučilištu. Kada je postalo jasno da niti Wallace niti bijesna rulja neće dopustiti upis Maloneu i Hoodu, Kennedy je izravnom naredbom nacionalnoj gardi Alabame naredio da omoguće upis. Pod pritiskom garde upis studenata je uspješno održan, a pod pritiskom ovoga događaja Kennedy se odlučio na obraćanje naciji oko problema segregacije.³⁷

4.2 Obraćanje naciji na temelju nepročitanoga govora

Kennedyjev sastavljač govora, Ted Sorensen, imao je samo 6 sati da napiše govor koji će predsjednik pročitati u televizijskom prijenosu uživo povodom obraćanja naciji. No taj govor trebao je govoriti o nečemu o čemu Kennedy baš i ne voli govoriti u javnosti, a to je segregacija i Pokret za građanska prava. Pripremanje govora bilo je komplicirano imajući u vidu napetost u američkome društvu, ali i u Kongresu zbog sve većih rasnih nemira. Svega 5 minuta prije prijenosa uživo tekst govora je dovršen, a Kennedy je imao samo tri minute da ga pročita i zapamti. Toga je dana na Sveučilištu u Alabami George Wallace svojim istupom na vratima branio desegregaciju sveučilišta. Taj su istup vidjeli milijuni Amerikanaca i upravo je zato bio povoljan trenutak da se predsjednik obrati naciji oko pitanja segregacije. Govor je započeo riječima: „Suočeni smo primarno s moralnim problemom. Taj je problem star kao pismo i jasan kao američki Ustav. Srž toga problema je u tome imaju li svi Amerikanci jednaka prava i jednake mogućnosti ... Prošlo je već stotinu godina otkako je predsjednik Lincoln oslobodio robove, no njihovi nasljednici, njihovi unuci nisu potpuno slobodni. Nisu još slobodni od spona nepravde. Nisu još slobodni od socijalne i ekonomske nepravde. Stoga i ova Nacija, sa svim svojim nadama i hvalom, neće biti potpuno slobodna dok svi njezini građani nisu slobodni.“ U nastavku govora Kennedy je zamolio svoje sugrađane da na miran i konstruktivan način osiguraju nedvojbeno pravo Afroamerikanaca za građanskim slobodama te da će on idući tjedan predložiti Kongresu rješavanje tih sloboda. Iako nepripremljen, ovaj se govor smatra jednim od najboljih koji je Kennedy izrekao, a sam govor ulio je nadu milijunima Afroamerikancima da će se uskoro stvari poboljšati. Još je jedna stvar ulijevala nadu Afroamerikancima. Krajem kolovoza u Washingtonu bit će održan veliki marš za

³⁷Paul Mokrzycki, *After the Stand Comes the fall*, University of Alabama, Alabama Review, Vol. 65., izdanje 4., 2012., str. 290.-295.

građanska prava. Dok su Afroamerikanci s najboljim nadama iščekivali taj dan, Kennedy je samo razmišljao što je toga dana moglo poći po zlu za njega i Pokret za građanska prava.³⁸

5. MARŠ KOJEG JE ZAPAMTILA AMERIKA

5.1 Dvojica vođe koji si međusobno ne vjeruju

Marš na Washington bio je vrhunac Pokreta za građanska prava. On je kulminacija svih prosvjeda koji su održani u zadnjih nekoliko godina u Sjedinjenim Državama. No prije samoga Marša Kennedy je nervozan. Stanje u društvu i Kongresu je napeto i stoga Marš mora biti jednostavno savršeno izveden kako bi svi shvatili da je došlo vrijeme da se građanska prava Afroamerikanaca riješe. Također Marš je trebao pokazati da je suživot i integracija bijelaca i Afroamerikanaca moguća u Sjedinjenim Državama.³⁹ Između predvodnika Marša Kinga i predsjednika Kennedyja vlada nepovjerenje. Kennedy ne želi da se Marš pretvori u nered i nasilje te ništa ne prepušta slučaju. Stoga angažira svojega brata Roberta da osobno organizira Marš i omogući da sve prođe u najboljem svijetlu. Kao početak stavlja pozornicu na kojoj će govoriti i King u Lincolnov memorijalni centar jer se s obje njegove strane nalazi voda. S jedne strane je rijeka Potomac, a plimni bazen s druge. Tako je omogućio da u slučaju nemira voda sprječava njegovo širenje i osigura Bijelu kuću od prosvjednika. Tijekom Marša nijedan policijski pas nije smio biti uzduž rute kako ta pojava ne bi podsjetila prosvjednike na nemile scene iz Birminghama koji mjesec ranije. Svi objekti koji prodaju alkoholna pića taj su dan morali biti zatvoreni kako bi se spriječilo eventualno pijanstvo prosvjednika, a prenosivi zahodi osvanuli su uzduž rute kako bi se održala čistoća gradskih ulica. U obližnjim vojnim bazama vojska je pripravna u slučaju da izbiju neredi. Na Marš će u suradnji s radničkim sindikatom automobilskih radnika biti organizirano dovoženje bijelaca kako bi se činilo da i mnogi bijelci podržavaju sam Marš. Mjere su poduzete i Marš je mogao početi, a ni King ni Kennedy nisu mogli znati njegov ishod.⁴⁰

³⁸ Robert Dallek, *John F. Kennedys Civil Rights Qundary*, American History, Vol. 38., izdanje 3., 2003., str. 36.-39.

³⁹ R. Dallek, *John F. Kennedys Civil Rights Qundary*, str. 38.-39.

⁴⁰ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str. 187.

5.2 San koji je potreban Americi

Na stotu obljetnicu ukinuća ropstva, 28. kolovoza 1963. godine, u Washingtonu je organiziran veliki marš Pokreta za građanska prava predvođen Martinom Lutherom Kingom. Ulicama Washingtona prošlo je 250 000 prosvjednika koji su pjevajući crnačke pjesme i molitve došli do spomenika Abrahama Lincolna, predsjednika koji je oslobodio njihove pretke od okova ropstva. Od najavljenih 100 000 prosvjednika, 250 000 prosvjednika na Maršu ugodno je iznenadilo vođe Pokreta za građanska prava. Ta je nepregledna masa ljudi dodatno ulijevala hrabrost i osokolila Kinga da održi govor kojega su svi okupljeni htjeli čuti.⁴¹ King je progovorio propovjedničkim glasom kojega je usavršio tijekom godina Božje službe: „Prije stotinu godina jedan veliki Amerikanac, u čijoj simboličnoj sjeni i danas stojimo, potpisao je Proglas o ukidanju ropstva ... Međutim, sto godina poslije moramo se suočiti s tragičnim činjenicom da Crnac još nije slobodan ... Danas mi, na neki način, u naš glavni grad dolazimo naplatiti svoj ček ... Snivam da će jednoga dana ova zemlja ustati i živjeti u punom smislu svoga kreda: Mi ove istine držimo bjelodanima; svi su ljudi stvoreni jednaki.“⁴² Tijekom cijeloga Kingovog govora prisutni su pažljivo slušali i divili se jasnoći i snazi Kingovih proročanskih riječi. Kada je govor završio, 250 000 ljudi radosno je klicalo novoj viziji Amerike koju je King iznio. U Bijeloj kući John i Robert su putem televizora slušali Kingov govor. Kennedy je kao i mnogi bio zapanjen Kingovim riječima te samim Maršom. On je prošao u najboljem redu, snažna poruka ljubavi i bratstva je poslana svim građanima Sjedinjenih Država, a Kennedy je počeo vjerovati da će Pokret za građanska prava pod Kingovim vodstvom osigurati donošenje zakona o građanskim pravima. No za svega tri mjeseca povijest Sjedinjenih Država bit će nasilno promijenjena, a u sljedećim godinama Pokret za građanska prava će izgubiti svoj nenasilni karakter.⁴³

⁴¹ V. Schloredt, P. Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, str. 47.-48.

⁴² I. Zadro (odabrao), *Glasoviti govori*, str. 306.-308.

⁴³ B. O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, str. 188.-189.

6. SAN JE MRTAV

6.1 Pucanj kojeg je čula cijela Amerika

Bliži se izborna 1964. godina u Sjedinjenim Državama. Kennedy koji je predsjednički mandat osvojio sa sićušnom razlikom u glasovima planira turneje po saveznom državama u kojima bi mogao privući prijeko potrebne glasove za osvajanje drugoga mandata. Ključna država u tom planu je Teksas čiji bi glasovi mogli biti presudni. Odlučeno je da će se 21. i 22. studenog organizirati novčano prikupljanje sredstava u Teksasu za Kennedyjevu predsjedničku kandidaturu, a svojim dolaskom Kennedy će vjerojatno priskrbiti mnoge glasove. Plan obilaska Teksasa uključivao je 5 gradova: Fort Worth, San Antonio, Houston, Austin i Dallas. U gradu Dallasu 62 % glasača je na izborima 1960. godine glasovalo protiv Kennedyja. Postojale su i opravdane sumnje da je taj put visoko rizičan za sigurnost predsjednika. Unatoč tome predsjednik i njegova supruga stižu 21. studenoga u Teksas. Nakon razdoblja velikih prosvjeda za građanska prava na Jugu i u Washingtonu odlazak u Teksas predstavljao je pomicanje Kennedyjevih interesa na osvajanje drugoga predsjedničkog mandata podalje od interesa borbe za građanska prava. Već pri povratku u Washington sigurno ga je čekalo pitanje građanskih sloboda. Drugoga dana posjeta Teksasu predsjednik je sa suprugom u AirForce One-u stigao u grad Dallas. Ondje su predsjednički par srdačno dočekali njegovi građani. Vožnja gradom bila je ispunjena neprekidnim kolonama ljudi koji su pozdravljali i klicali predsjedničkom paru. No u 12 sati i 30 minuta nekoliko pucnjeva u zavoju jedne ulice prekinulo je veselje kojim je odisao grad. Svega pola sata nakon toga predsjednik Sjedinjenih Država John F. Kennedy proglašen je mrtvim. Bio je to strahovit šok za Ameriku i svijet.⁴⁴

Val tuge i šoka pogodio je građane Dallasa: „Kada su reporteri intervjuirali građane Dallasa bilo je više izraza nijeme zaprepaštenosti, nego odgovora, ali oni koji su mogli da nešto kažu rekli su jedino –zaprepašteni smo, ovo je tragičan dan za Ameriku, ovo je gubitak za sve.“ Mnogi su uzrok atentata na Kennedyja vidjeli kao posljedicu njegovog zalaganja za građanska prava Afroamerikanaca: „Mišljenje je mnogih da je ubojstvo Predsjednika drastičan odraz određene političke klime i protivljenja progresivnim mjerama koje mu ni za života reakcionarni elementi i protivnici građanske jednakosti nisu mogli oprostiti. Jutros se u Washingtonu podvukla paralela između smrti predsjednika Lincolna prije sto godina i Johna

⁴⁴ Isto, str. 197.-263.

Kennedyja jučer. Oba su predsjednika, između ostalog, tražila da se crnom stanovništvu u ovoj zemlji osiguraju veća prava.“ Kao što je njegovom inauguracijom pobuđena nada američkog naroda, tako je i njegovim ubojstvom ono upalu u krizu društvenih i moralnih vrijednosti. No Pokret za građanska prava nastavio je s radom.⁴⁵

6.2 Pobunjena nacija

Predsjednika Kennedyja naslijedio je Lyndon Johnson koji je tako postao prvi predsjednik iz južnih država nakon Građanskoga rata. U zemlji u kojoj su još mnogi oplakivali smrt predsjednika Kennedyja Johnson je 1964. godine osvojio predsjednički mandat i nastavio tamo gdje je Kennedy zaustavljen. Pobjeda Pokreta za građanska prava označena je te godine donošenjem *Zakona o građanskim pravima* čime je ukinuta segregacija na svim javnim mjestima u Sjedinjenim Državama, dok je godinu nakon donesen *Zakon o glasačkim pravima* koji je osigurao transparentno i pošteno glasanje za afroameričke birače.⁴⁶ Činilo se da je najveći unutarnji problem Sjedinjenih Država riješen, ali mnogobrojni unutarnji problemi su baš tih godina počeli udarati same temelje države. Doneseni zakoni o poboljšanju građanskih prava nisu mogli odmah riješiti stoljetni segregacijski sustav i nizak životni standard afroameričkih građana. U crnačkim getima gdje je vladala neimaština 1967. godine došlo je do opće provale bijesa i nasilja prema vlastima.⁴⁷ Unutar Pokreta za građanska prava nalazili su se mnogi nestrpljivi i nezadovoljni, većinom mladi ljudi, koji su promjene tražili odmah. Tako je radikalni Stockely Carmichael s grupom istomišljenika osnovao stranku Crnih pantera. Pod filozofijom Black Powera mnogi su Afroamerikanci ne birajući sredstva tražili svoju pravdu.⁴⁸ Ubojstvo Malcoma X-a, teoretičara Black Powera u veljači 1965. godine samo je više radikaliziralo stvari.⁴⁹ Ovakav razvoj situacije doveo je do masovnog straha u američkome društvu. Svi su se pribojavali međurasnog rata bijelaca i Afroamerikanaca. Nemiri u čak 125 američkih gradova izbili su 4. travnja 1968. godine nakon ubojstva Martina Luthera Kinga, a antiratni pokret bio je u punome jeku.⁵⁰

⁴⁵ *Večernji list, SAD pod utiskom teške tragedije*, 23. 11. 1963., godina V., broj 1355, str.32.

⁴⁶ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 229.-230.

⁴⁷ H. Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, str. 501.-502.

⁴⁸ M. Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrmala svijet*, str. 111.-112.

⁴⁹ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 232.

⁵⁰ C. Sellers, H. May, N. R. McMillen, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, str. 400.-401.

Osim Afroamerikanaca pobunila se i američka omladina koja je počela preispitivati vrijednosti društva blagostanja. U pitanje su dovedeni tradicionalni autoriteti i institucije. Odbacivanje svakoga autoriteta i traženje sebe u alternativnoj kulturi ubrzano je zahvatilo mnoge mlade Amerikance. Prezirući nasilje i potičući slobodu pobunjena se je omladina pridružila i Pokretu za građanskim pravima. Pacifistički i anarhistički hipi pokret obilježio je razdoblje bunta mladih. Godine 1967. u Washingtonu je 500 000 mladih prosvjedovalo protiv nepopularnog rata u Vijetnamu. Stoga se mnogima u Sjedinjenim Državama činilo da je s odlaskom Kennedyja u prošlost otišla i Amerika puna nade i bratstva.⁵¹

⁵¹ Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, str. 233.

7. ZAKLJUČAK

Političar i/ili borac za građanska prava? John F. Kennedy je tijekom svojega predsjedničkog mandata bio oboje. Od prvoga dana u Bijeloj kući nosio se sa mnogim zahtjevnim vanjskim i unutarnjim političkim problemima, ali je onaj najveći pokušao ignorirati. Vodeći svoju bitku u Kongresu za glasove kongresnika nije čuo glasove 10 posto američke nacije za većim i pravednijim građanskim pravima. No ostalih 90 posto nacije čulo je za njihove probleme te su reagirali. Neki su ih podržavali, neki razumjeli, neki sažalijevali, no većina ih je jednostavno prezirala. Sukob između tih 10 posto, odnosno afroameričke zajednice i ostatka društva bio je neminovan. I sukob se dogodio i bilo je pitanje vremena kada će afroamerička zajednica uzvratiti. Pod vodstvom Martina Luthera Kinga nisu uzvratili, već su filozofijom i ljubavi nastojali osigurati svoja građanska prava. Kao dobar političar, Kennedy je u zadnjem razdoblju svojega mandata nastojao osigurati prije svega mir za onih 90 posto nego za onih 10 posto koje je razumio i podržavao. Stabilnost nacije, države i ugled u svijetu gurnuli su Kennedyja u borbu za građanska prava. Kao borac za građanska prava i čovjek znao je da afroamerička zajednica traži samo ono što im je obećano prije stotinu godina i da im se to mora omogućiti. No zakašnjela reakcija prema toj zajednici i posljedice nastale iz toga neće se osjetiti za Kennedyjevog života, nego u budućim generacijama američkog društva. Sam Kennedy je veći dio svojega mandata bio političar. Onoga trenutka kada je odlučio osigurati građanska prava Afroamerikancima i riskirao drugi predsjednički mandat, postao je vrsni borac za građanska prava. Ta je simbioza i političara i borca za građanska prava stvorila mit o Kennedyju. U tom mitu Kennedy nije značajan samo zbog toga što je učinio već i po onome što je započeo.

LITERATURA

1. Bill O Reilly, *Pucanj u Kennedyja, Životna priča i dramatična smrt voljenog predsjednika*, Profil, Zagreb, 2013.
2. Charles Sellers, Henry May, Neil R. McMillen, *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Barbat, Zagreb, 1996.
3. Howard Zinn, *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država od 1492. do danas*, V.B.Z., Zagreb, 2012.
4. Ivan Zadro (odabrao), *Glasoviti govori*, Naklada Zadro, Zagreb, 1999.
5. Mark Kurlansky, *1968. godina koja je uzdrmala svijet*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007.
6. Paul Mokrzycki, *After the Stand Comes the fall*, University of Alabama, Alabama Review, Vol. 65., izdanje 4., 2012.
7. Robert Dallek, *John F. Kennedys Civil Rights Qundary*, American History, Vol. 38., izdanje 3., 2003.
8. Robert J. Williams, David A. Kershaw, *Kennedy and Congress, The struggle for the new frontier*, Political Studies, Vol. 27, Issue 3., 1979.
9. Skupina autora, *Povijest 18: Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, Europapress holding, Zagreb, 2007.
10. Valerie Schloredt, Pam Brown, *Martin Luther King: Veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, Illyricum, Zagreb, 1993.
11. *Večernji list, SAD pod utiskom teške tragedije*, 23. 11. 1963., godina V., broj 1355

PRILOZI

1. Automobil u kojemu je ubijen predsjednik SAD-a John F. Kennedy



2. Balkon na kojemu je ubijen Martin Luther King u gradu Memphisu



3. Okupljanje Crnih Pantera



4. Plakat Black Powera koji poziva afroameričku zajednicu na otpor



5. Tijekom bojkota autobusa u Montgomeryju Afroamerikanci prevoze jedni druge na posao



6. Guverner Alabame George Wallace istupom odbija dopustiti upis afroameričkih studenata na sveučilište



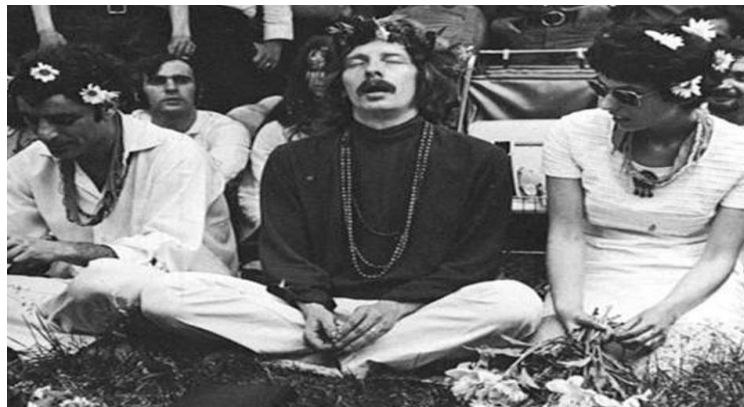
7. Prikaz demonstracija Pokreta za građanska prava koji je eskalirao u nasilje



8. Autobuse „Vožnje slobode“ često su uništavali bijesni segregacionisti



9. Hipiji su sredinom šesdesetih promovirali kulturu nenasilja i mira



10. James Hood i Vivian Malone, studenti koji su se upisali na Sveučilištu u Alabami u lipnju 1963. godine



11. Nakon ubojstva predsjednika John F. Kennedyja zemljom je zavladała žalost i tuga



12. John F. Kennedy drži inauguracijski govor kojim je zapalio naciju



13. Pripadnici Ku Klux Klana daju do znanja da jedino priznaju segregaciju



14. Lyndon Johnson naslijedio je 1964. godine Kennedyja na predsjedničkom mjestu



15. Malcom X, teoretski osnivač Black Powera



16. 250 000 ljudi sudjelovalo je u Maršu na Washington



17. Pokret za građanska prava predvođen M. L. Kingom organizirao je mnoge prosvjede diljem Juga SAD-a



18. Dječji križarski prosvjed u Birminghamu, ova je fotografija ponukala Kennedyja da se aktivnije uključi u borbu za građanska prava



19. Predsjednik Lyndon Johnson potpisuje Zakon o građanskim pravima (1964.)



20. Ministar pravosuđa i mlađi brat John F. Kennedyja, Robert Kennedy, brinuo se je o građanskim pravima tijekom Kennedyjeve administracije



21. Rosa Parks sjedi u autobusu u kojemu je ukinuta segregacija



22. Javni prostori na Jugu SAD-a bili su segregirani



23. Studenti izvide „sit-in“ prosvjed u kafiću



24. U Birminghamu su vatrogasci tijekom prosvjeda otvorili vodu iz šmrkova na tinejdžere i djecu



POPIS PRILOGA

1. Automobil u kojemu je ubijen predsjednik SAD-a John F. Kennedy
(<http://www.nydailynews.com/news/national/jfk-assassination-article-1.1515624>)
2. Balkon na kojemu je ubijen Martin Luther King u gradu Memphisu
(https://www.maryferrell.org/pages/Martin_Luther_King_Assassination.html)
3. Okupljanje Crnih Pantera
(<http://thepositivecommunity.com/27-important-facts-everyone-should-know-about-the-black-panthers/>)
4. Plakat Black Powera koji poziva afroameričku zajednicu na otpor
(<https://twitter.com/blackpower2014>)
5. Tijekom bojkota autobusa u Montgomeryju Afroamerikanci prevoze jedni druge na posao
(<http://aundrawillis.tumblr.com/post/56126711617/when-montgomery-walked>)
6. Guverner Alabame George Wallace istupom odbija dopustiti upis afroameričkih studenata na sveučilište
(<http://sandratrappen.com/2015/03/16/race-status-and-party/>)
7. Prikaz demonstracija Pokreta za građanska prava koji je eskalirao u nasilje
(<http://www.blackpast.org/aah/detroit-race-riot-1967>)
8. Autobuse „Vožnje slobode“ često su uništavali bijesni segregacionisti
(<http://www.tbo.com/plant-city/free-film-offered-sept-23-on-freedom-riders-20140915/>)
9. Hipiji su sredinom šezdesetih promovirali kulturu nenasilja i mira
(<http://all-that-is-interesting.com/a-brief-history-of-hippies>)
10. James Hood i Vivian Malone, studenti koji su se upisali na Sveučilištu u Alabami u lipnju 1963. godine
(<https://www.pinterest.com/pin/7599893097523561/>)
11. Nakon ubojstva predsjednika John F. Kennedyja zemljom je zavladao žalost i tuga
(<http://indiestills.blogspot.hr/2015/07/the-final-salute-jfk-funeral.html>)
12. John F. Kennedy drži inauguracijski govor kojim je zapalio naciju
(<http://www.npr.org/2011/01/18/133018777/jfks-inaugural-speech-still-inspires-50-years-later>)
13. Pripadnici Ku Klux Klana daju do znanja da jedino priznaju segregaciju
(<https://www.floridamemory.com/items/show/134610>)

14. Lyndon Johnson naslijedio je 1964. godine Kennedyja na predsjedničkom mjestu (https://hr.wikipedia.org/wiki/Lyndon_B._Johnson)
15. Malcom X, teoretski osnivač Black Powera (https://en.wikipedia.org/wiki/Malcolm_X)
16. 250 000 ljudi sudjelovalo je u Maršu na Washinton (<http://axiomamnesia.com/2013/08/28/watch-march-washington-50-year-anniversary-events-live/>)
17. Pokret za građanska prava predvođen M. L. Kingom organizirao je mnoge prosvjede diljem Juga SAD-a (<http://www.freep.com/story/entertainment/2017/01/12/martin-luther-king-jr-day-celebrations/96505978/>)
18. Dječji križarski prosvjed u Birminghamu, ova je fotografija ponukala Kennedyja da se aktivnije uključi u borbu za građanska prava (<http://ourhistorywskg.tumblr.com/post/100830130660/birmingham-alabama-was-arguably-the-most>)
19. Predsjednik Lyndon Johnson potpisuje Zakon o građanskim pravima (1964.) (https://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Rights_Act_of_1964)
20. Ministar pravosuđa i mlađi brat John F. Kennedyja, Robert Kennedy, brinuo se je o građanskim pravima tijekom Kennedyjeve administracije (<https://www.awesomestories.com/asset/view/Bobby-Kennedy-in-Johannesburg-1966>)
21. Rosa Parks sjedi u autobusu u kojemu je ukinuta segregacija (https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Parks)
22. Javni prostori na Jugu SAD-a bili su segregirani (<https://www.emaze.com/@AFQWWOZF/Lesson-Before-Dying->)
23. Studenti izvode „sit-in“ prosvjed u kafiću (<http://donsurber.blogspot.hr/2016/06/why-sit-in-backfired.html>)
24. U Birminghamu su vatrogasci tijekom prosvjeda otvorili vodu iz šmrkova na tinejdžere i djecu (<http://www.encyclopediaofalabama.org/article/h-1358>)